

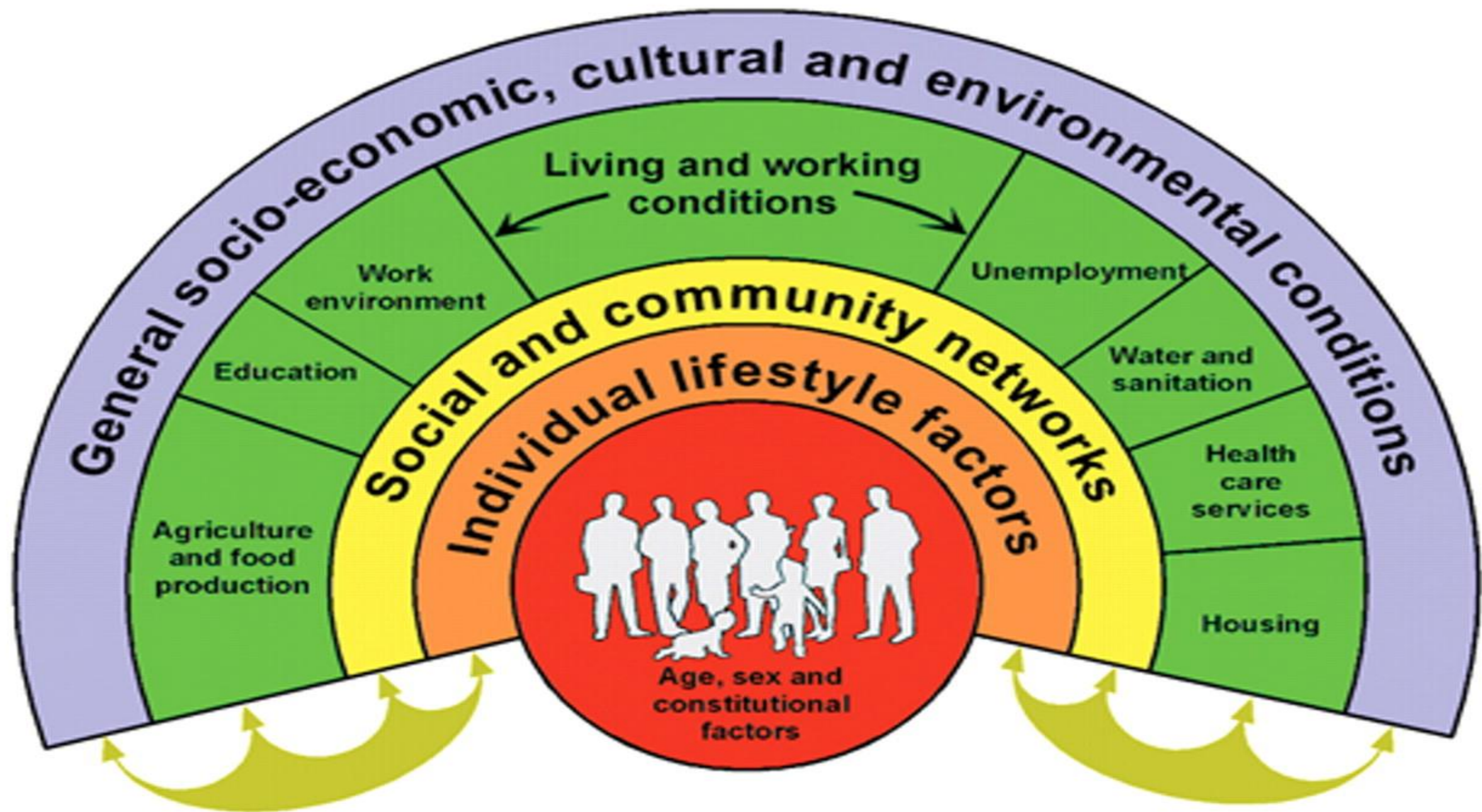
ZDRAVA MESTA VLOGA LOKALNE SKUPNOSTI PRI OBVLADOVANJU ZASVOJENOSTI

Milan Krek

NIJZ OE KOPER

SEPTEMBER 2019

ZGODOVINA SLOVENSKEGA ŽIVLJA

- V ZGODOVINI SLOVENCEV SO JEDRO DRUŽBENE ORGANIZACIJE PREDSTAVLJALE MAJHNE, VISOKO AVTONOMNO PREŽIVETVENO ORGANIZIRANE SKUPINE, KI SO SAMOSTOJNO ODLOČALE O VSEH BISTVENIH ZADEVAH VSAKODNEVNEGA ŽIVLJENJA;
- TA VISOKA AVTONOMIJA DRUŽBENE ORGANIZACIJE JE BILA POVEZANA Z ODSOTNOSTJO CENTRALNE OBLASTI;
- NIŽJE ENOTE SO SE SVOJI AVTONOMIJI ODREKALE LE OBČASNO, ZA DOSEGANJE JASNO OPREDELJENIH CILJEV;
- Oblike odločanja so bile demokratične in javne zadeve so se urejale skupno

ZGODOVINA SLOVENSKEGA ŽIVLJA

- **DRUŽBENI SVET JE BIL TERITORIALNO JASNO DEFINIRAN IN ZAMEJEN**
- **LOKALNI SVET JE BIL SLABO POVEZAN Z DRUGIMI SVETOV;**
- **SVET JE BIL TEDAJ PREPROST, OBVLADLJIV IN SESTAVLJEN IZ MANJŠEGA ŠTEVILA POSAMEZNIKOV.**
- Zaradi geografskih meja, so praviloma živeli ločeno v posameznih dolinah.
- **NA NAŠEM OBMOČJU JE BILA ZNAČILNA DRUŽBENA NEENOTNOST IN NEPOVEZANOST MED DOLINAMI**
- Imeli pa so močno notranjo povezanost, ker je bilo mogoče zemljo obdelati le s pomočjo organiziranih večjih skupin.

Vesna Godina: zablode postsocializma.

Povezovanje v manjših skupinah TO OBVLADAMO

- Značilno je bilo povezovanje v manjših skupinah z namenom, da nekaj postorimo nam je blizu
- Zato je samo organiziranost za urejanje posameznih področij še vedno prisotna pri nas
- Delovanje na nivoju mesta nam je blizu, ker smo tako navajeni delovati skozi zgodovino Slovencev.
- Zdrava mesta so naravni odgovor na reševanje problemov, ki so povezani z zdravjem.
- Veliko lažje nam gre delo v majhni lokalni skupini kot v večji nacionalni skupnosti.

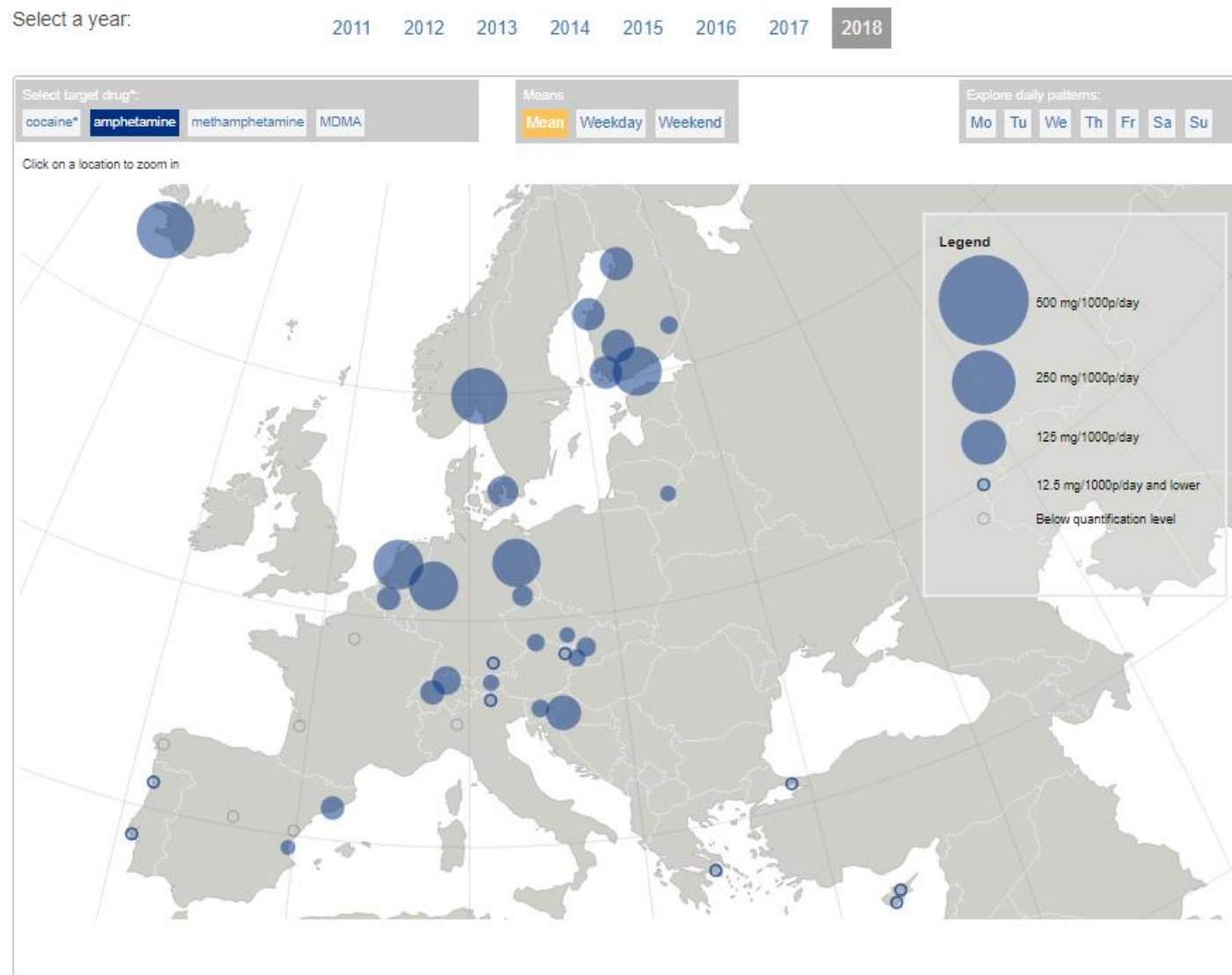
Kaj je odvisnost ?

- Odvisnost je primarna, kronična bolezen možganskih struktur;
- Predvsem je prizadet nagrajevalni sistem, sistem motivacije in spomina;
- Zasvojenost nastane zaradi sprememb na prenosu impulzov v možganih in na povezavah med možganskimi strukturami (nucleus accumbens, možganska skorja, bazalni gangliji itd...);
- Značilno je nadaljevnaje uporabe drog, četudi sam uporabnik ve in se zaveda, da to zanj ni dobro;
- Gre vsaj za prisilno vedenje, ki ga uporabnik ne more več obvladati, zato potrebuje pomoč drugih članov skupnosti in skupnosti v celoti
- **Epigenetika:** izražanje genov v povezavi z okoljem

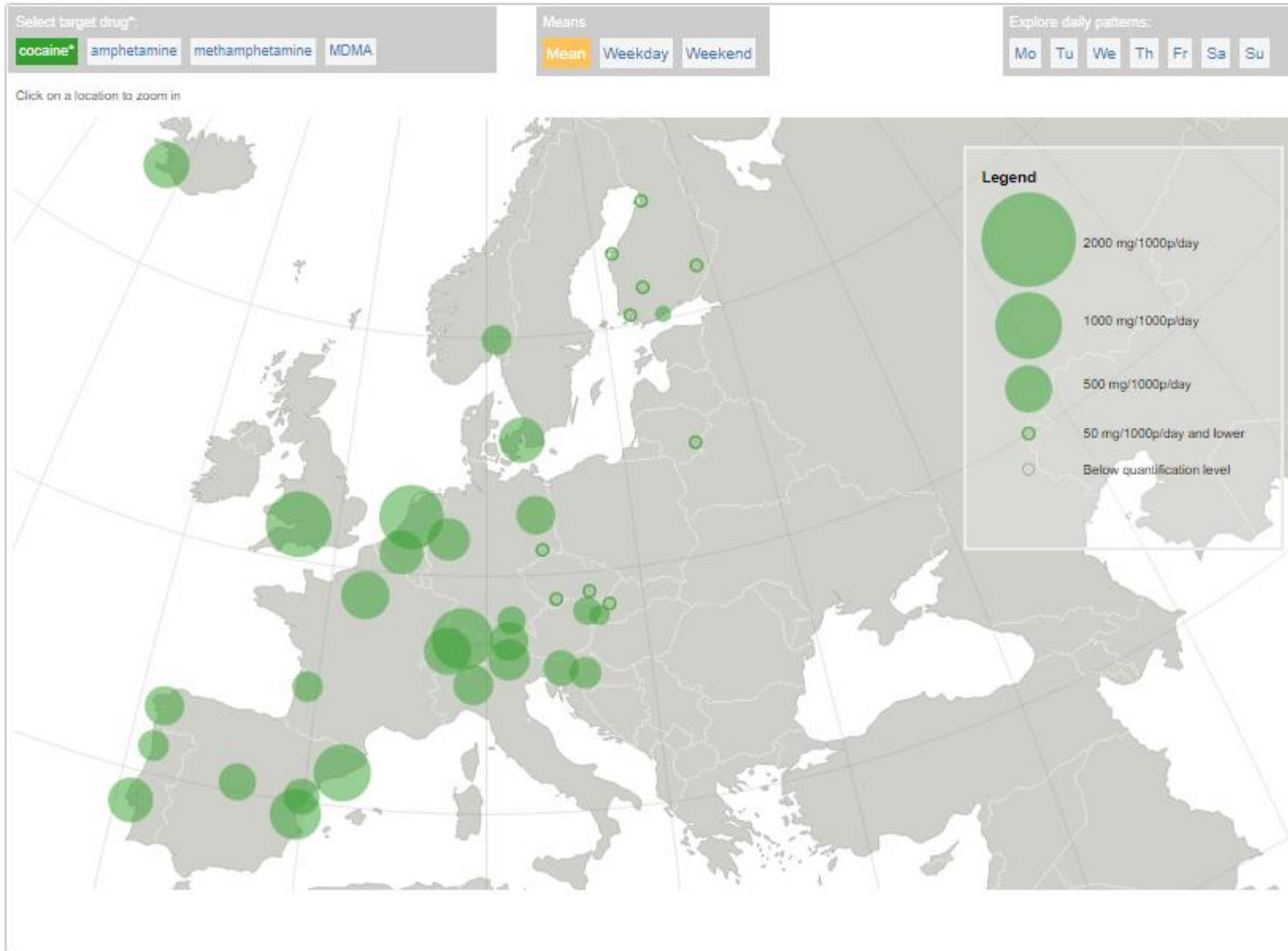
MESTO IN ODVISNOSTI

- **VEČINA MEST SE SOOČA S PROBLEMATIKO ODVISNOSTI. MEDNJE BI LAHKO PRIŠTEVALI:**
- POVEČANA OBOLEVNOST ZARADI ODVISNOSTI
- PRIPRAVA IN UŽIVNAJE NA ODPRTI SCENI
- MLADOSTNIŠKA UPORABA DROG
- TEŽAVE V ŠOLAH IN DELOVNIH OKOLJIH
- POVEČANA MALA KRIMINALITETA
- POVEČANI SPREJEMI V URGENTNE CENTRE
- UPORABA DROG V NOČNIH LOKALIH
- UPORABA DROG V PROMETU
- POVEČANA UMRLJIVOST

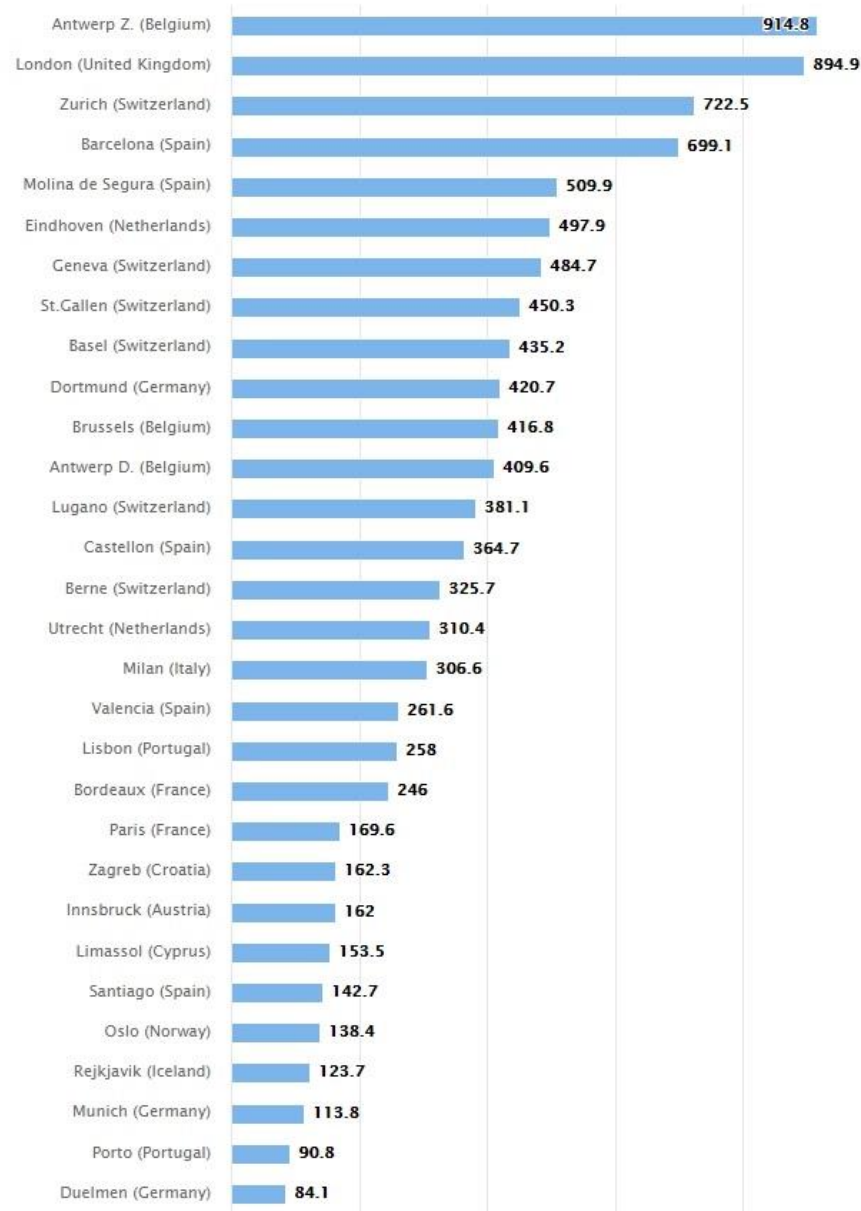
Uporaba amfetaminov v mestih EU – razlike !

Uporaba kokaina v mestih EU - razlike

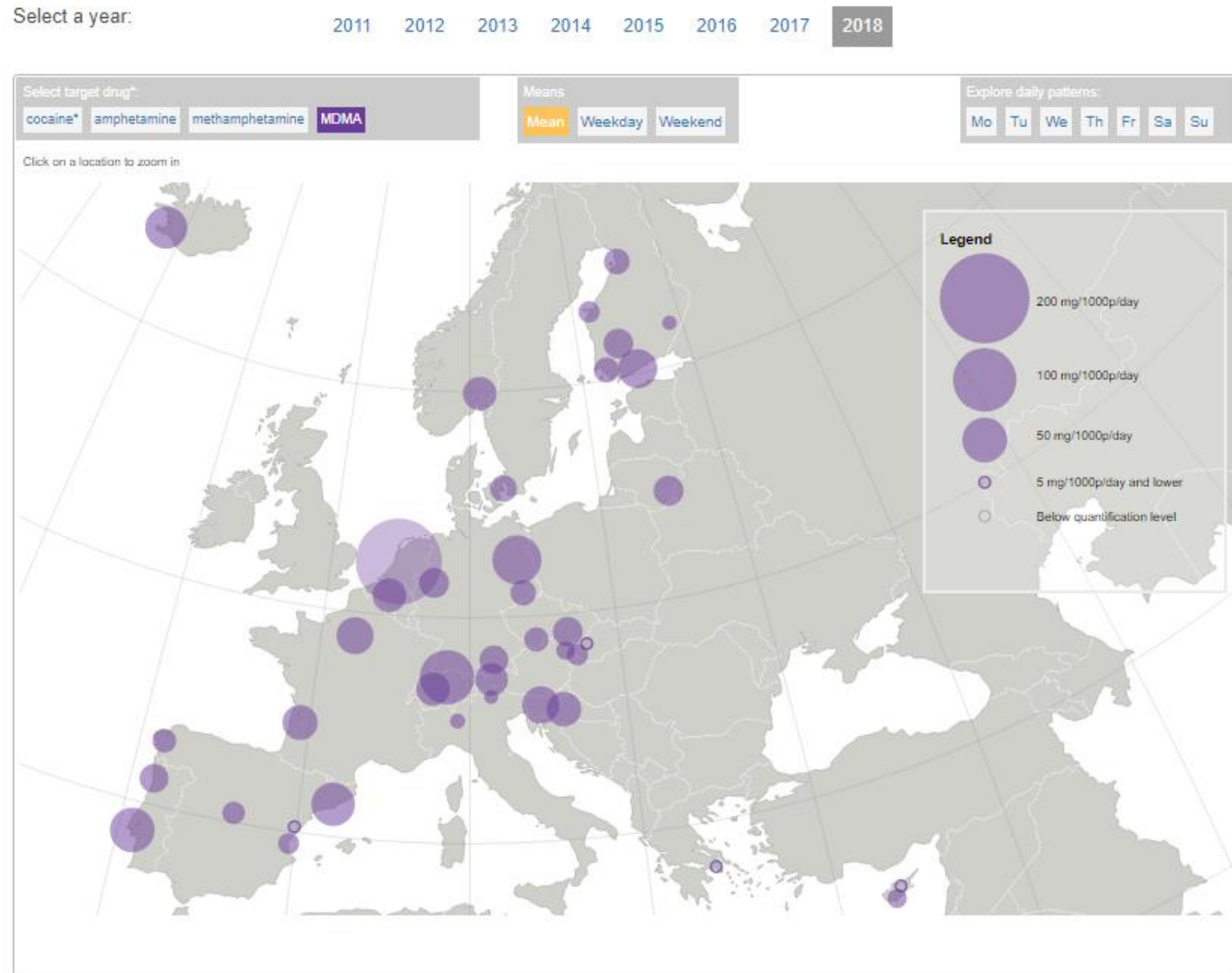

Cocaine: overall mean, 2016 (mg/1000 people/day)

Poraba
kokaina
v mestih

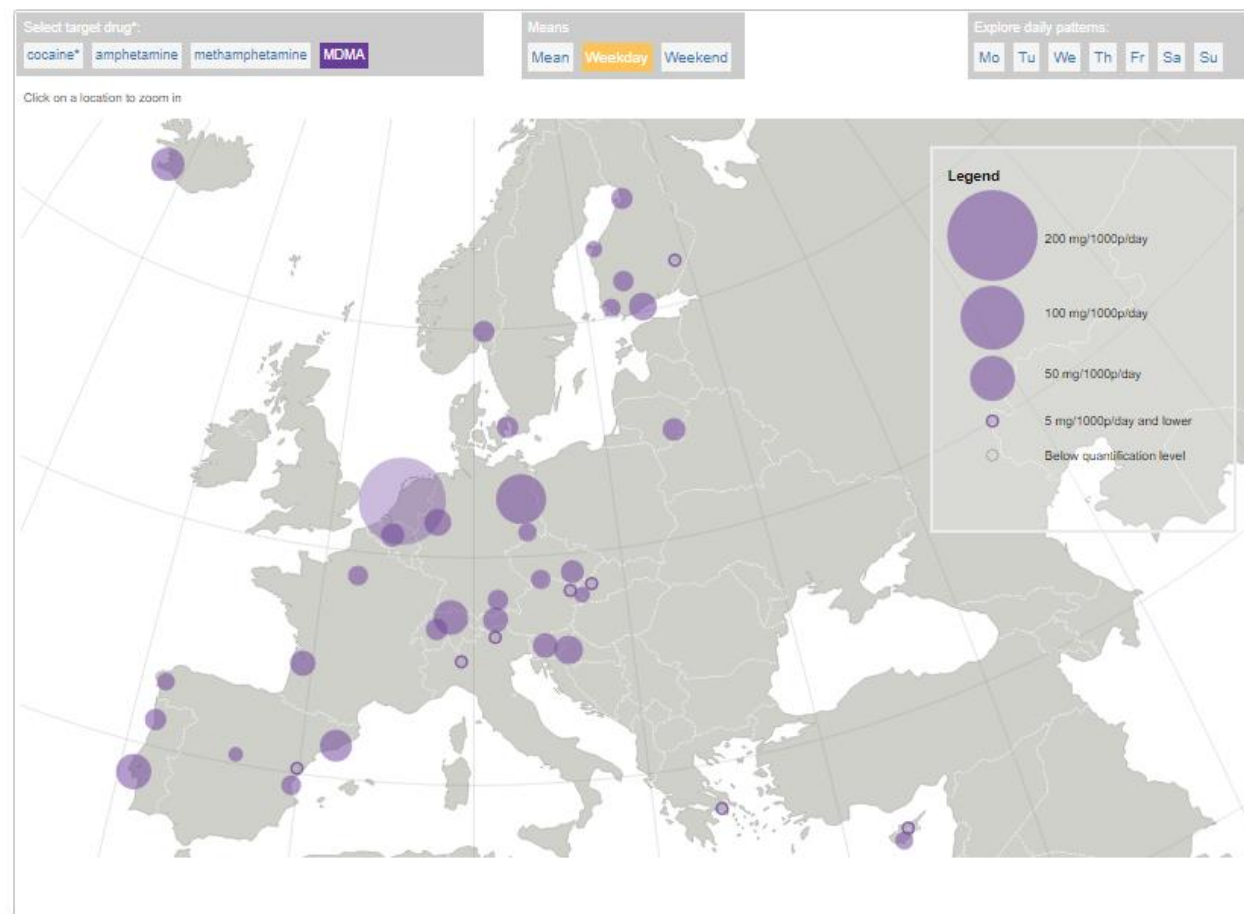
Uporaba ekstazija v mestih EU – razlike !

Uporaba ekstazy med mesti v EU glede na posamezni del tedna

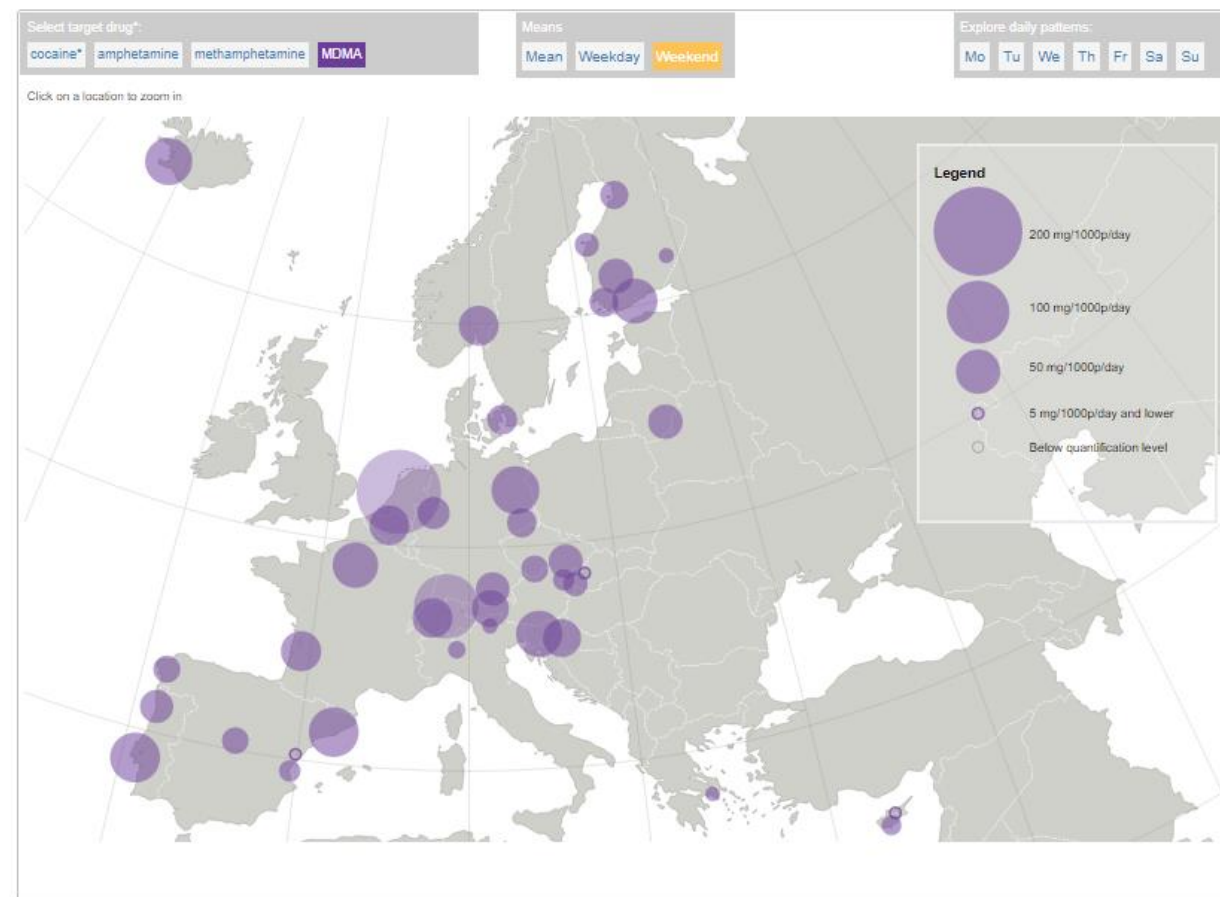
Select a year:

2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018

Select a year:

2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018

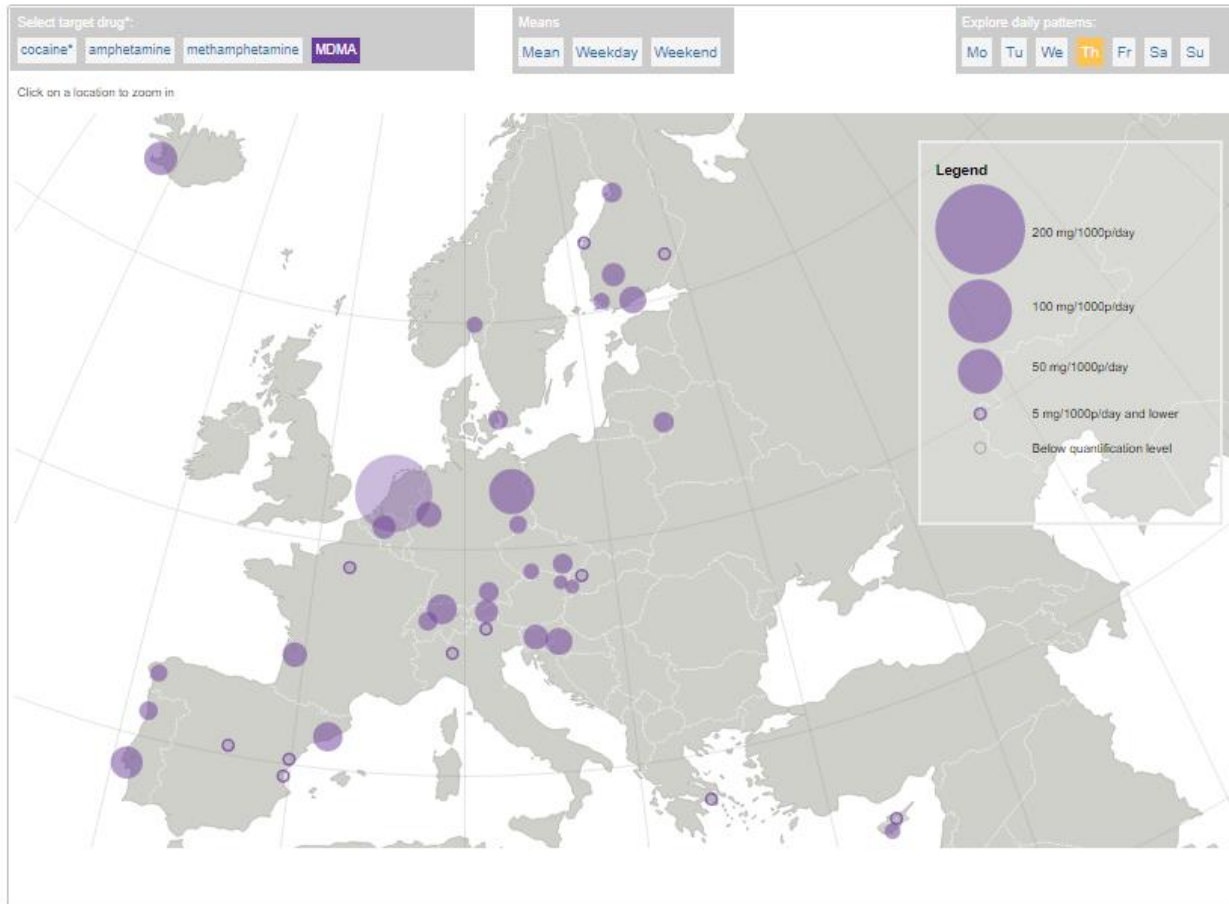

Razlika med uporabo ekstazija med dnevi v tednu

Uporaba ekstazija je verjetno bolj občasna in je bolj frekventna konec tedna
Očitno imamo manj stalnih uporabnikov

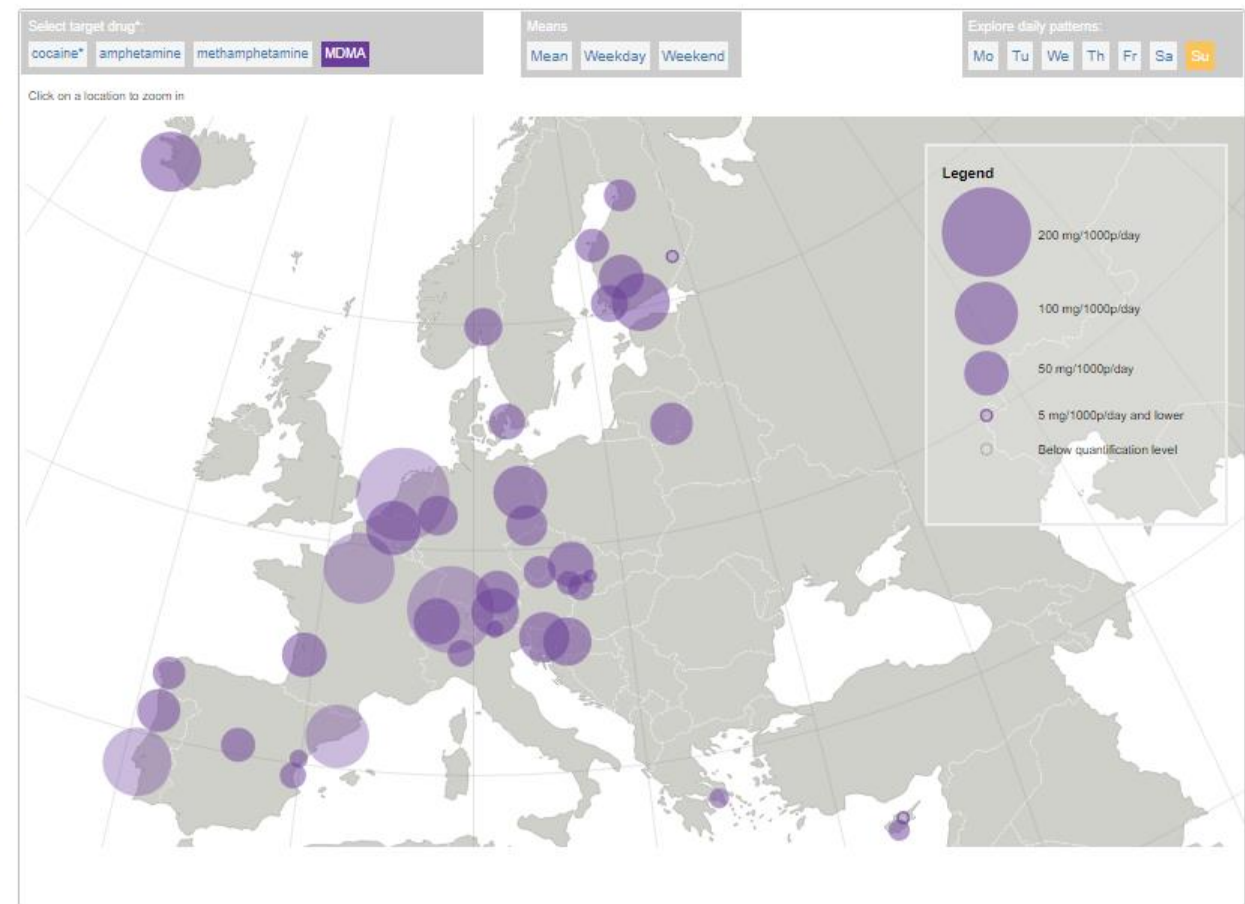
Select a year:

2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018

Select a year:

2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018

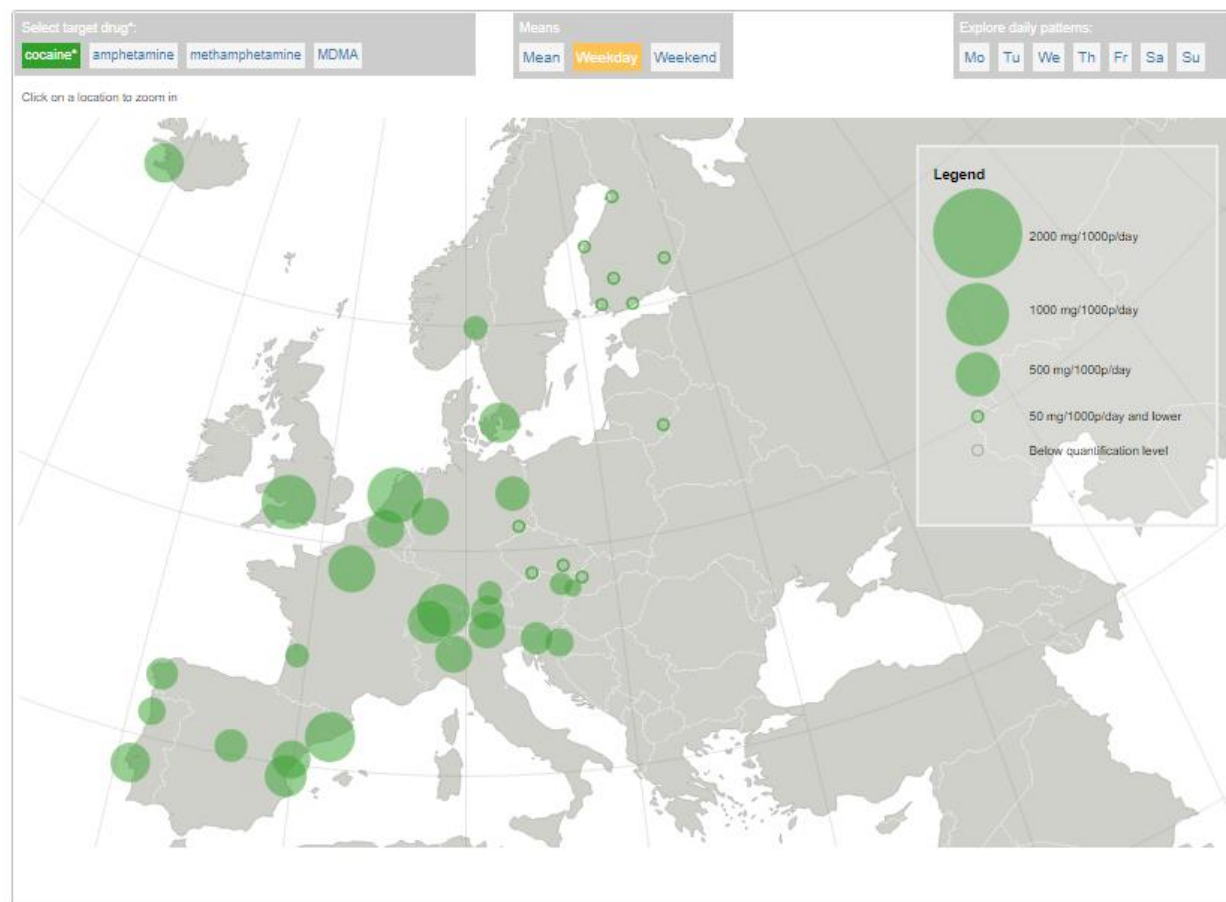

Uporaba kokaina med tednom in za konec tedna

Uporaba kokaina je bolj stabilna in ni tako vezana na konec tedna
Lahko pričakujemo povečano povpraševanje po zdravljenju

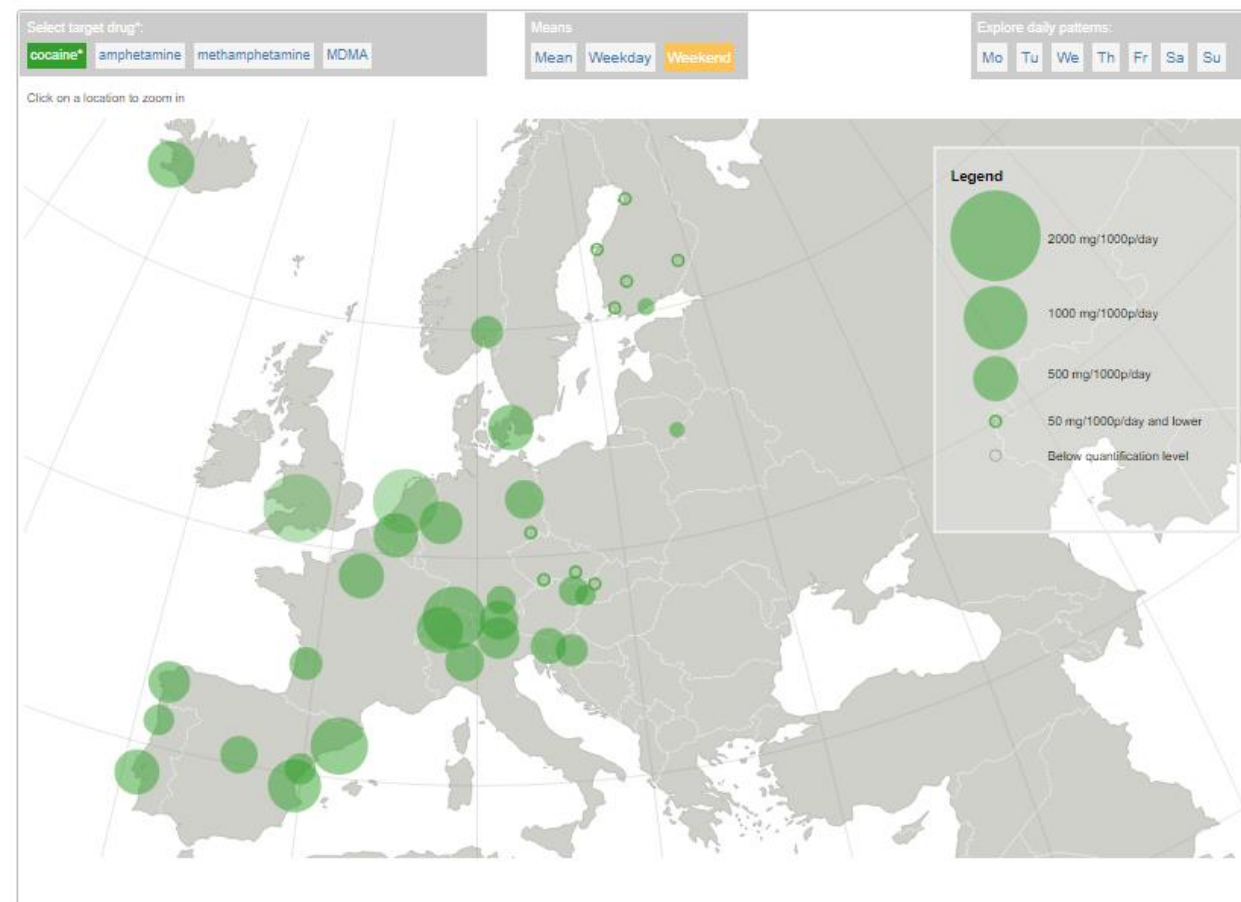
Select a year:

2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018

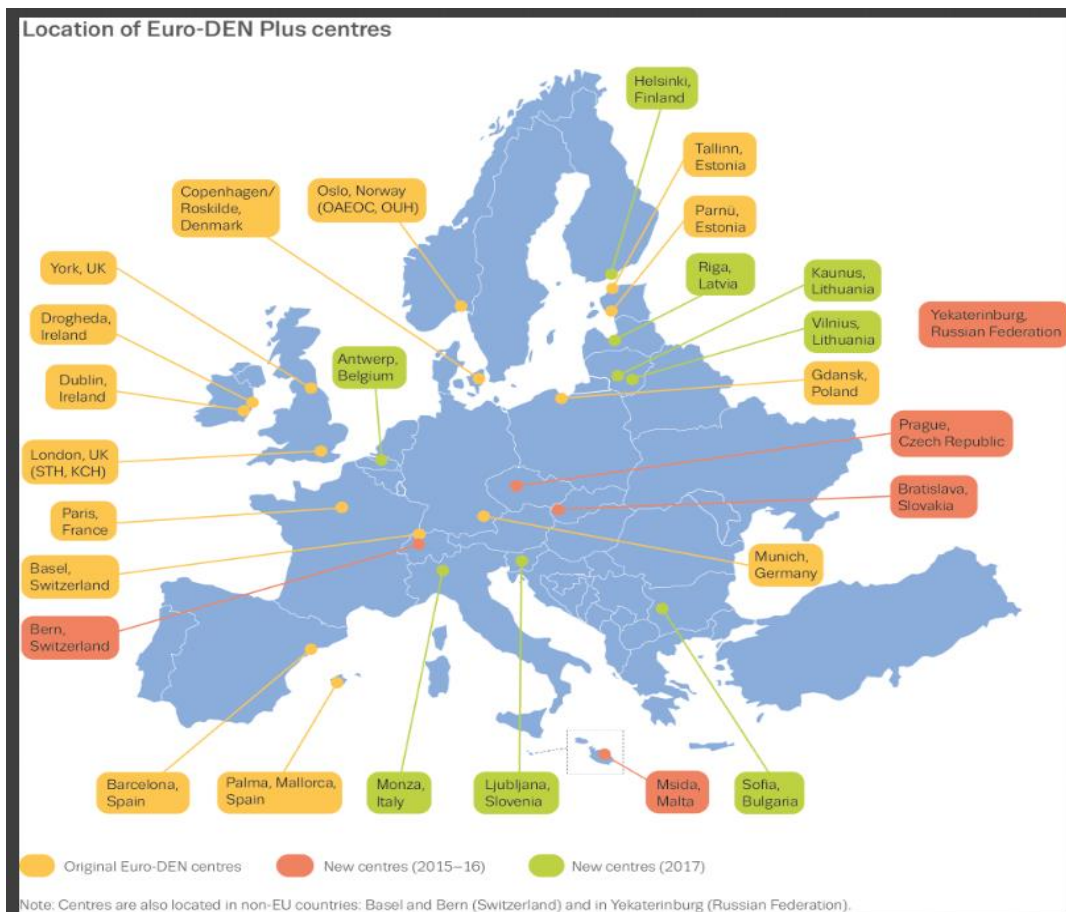

Select a year:

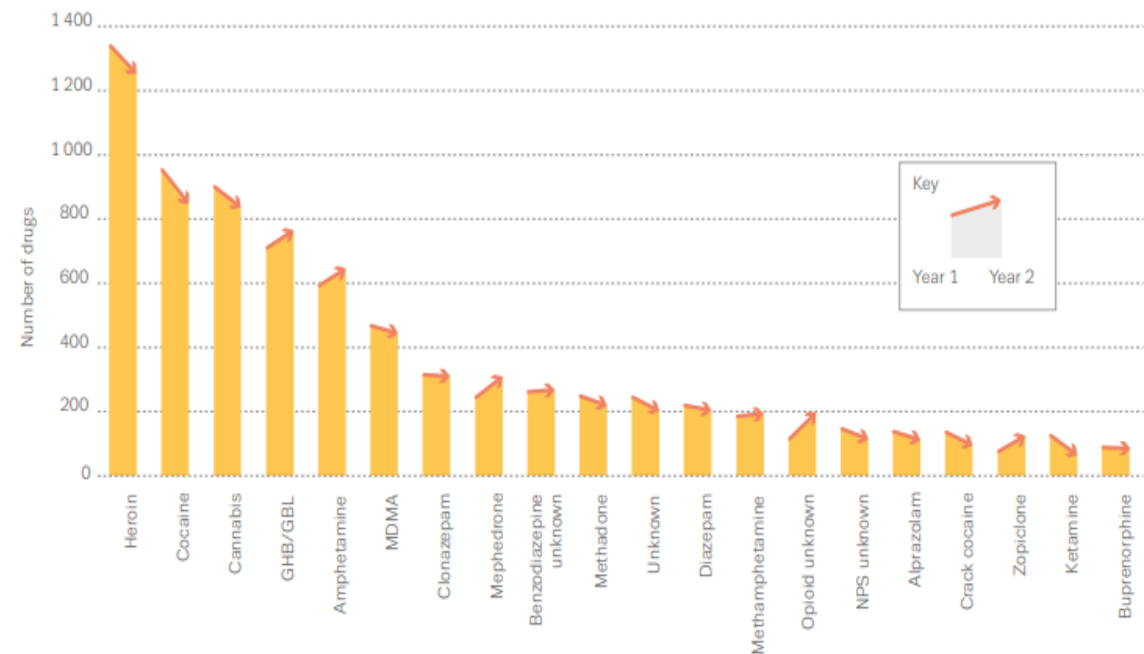
2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018

Število zastrupitev in prejemov na urgentnih oddelkih posameznih bolnišnic v posameznem mestu

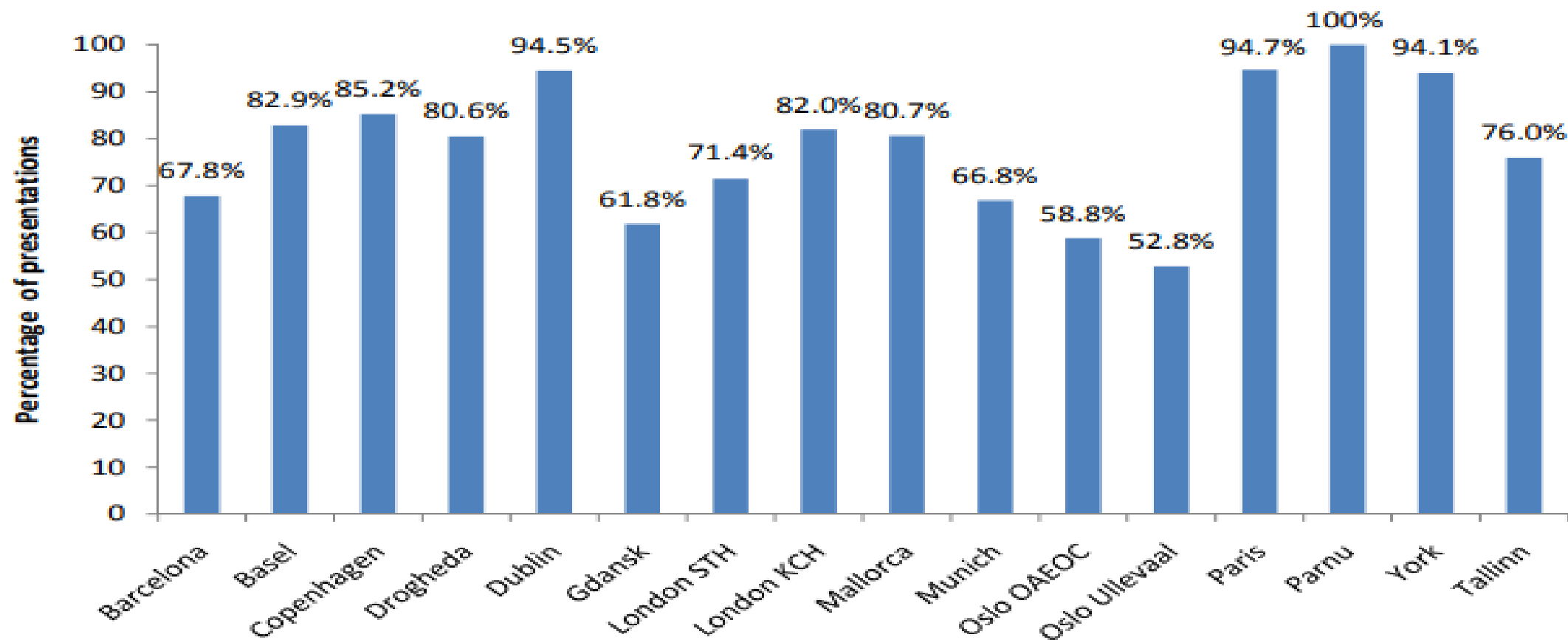

Top 20 drugs (16 986 drugs in 10 956 presentations) reported by the Euro-DEN centres from October 2013 to September 2015

Delež domačinov med Zastrupljenimi v posameznem mestu

Figure 4. Percentage of presentations involving local residents at each centre

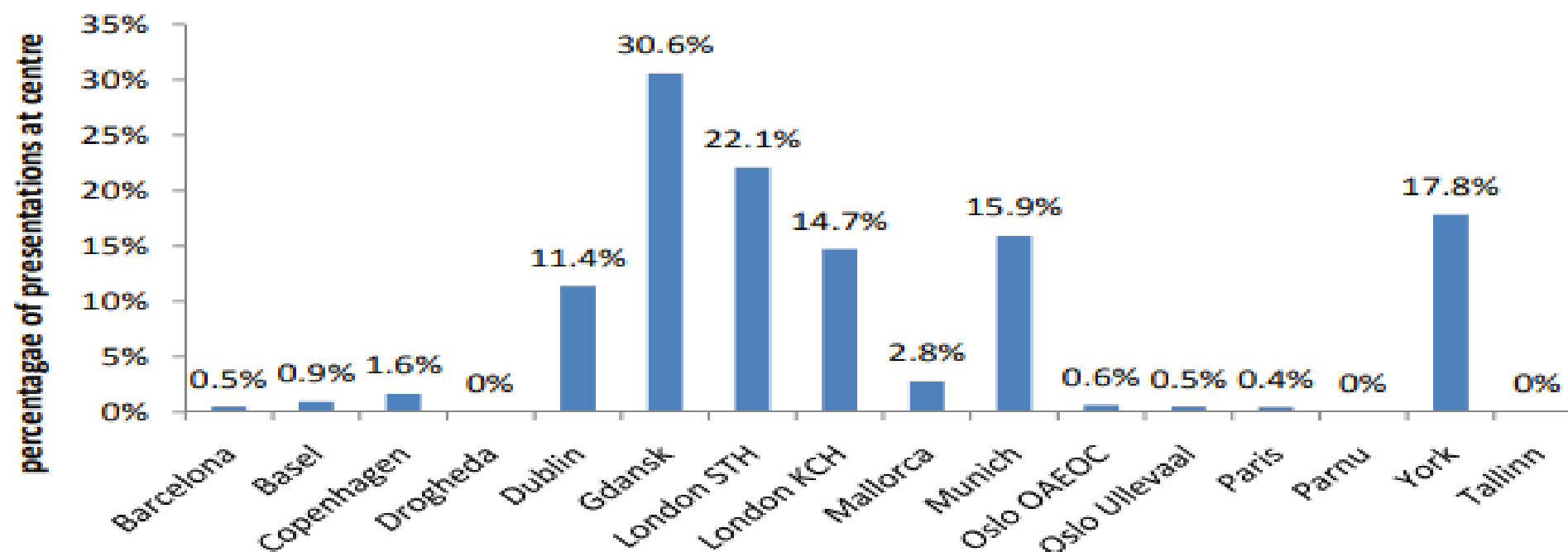
Delež sprejemov zaradi zastrupitev glede na posamezno drogo v posameznih mestih (vir: DEN)

Različen odnos med drogami

Droga	Barcelon a	Dublin	Tallin	Londo n	Oslo	York	Skupaj
Heroin	3	33	0	12	47	45	24
Kokain	49	19	12	18	6	8	17
Kanabis	23	12	29	10	11	13	16
GHB	23	1	11	31	9	0	13
Mephedron	1	22	0	13	0	11	4

Delež zastupitev z NPS v Posameznem mestu

Figure 10. Percentage of total presentations at each centre associated with use of one or more NPS

The total number of NPS used in the 470 NPS presentations was 484. Cathinones were the most commonly reported (n=378) of which mephedrone was the most frequent (n=245) as shown in Figure 11.

Vodilne droge pri zastrupitvah po mestih

Figure 19: Most commonly reported drugs – Gdansk

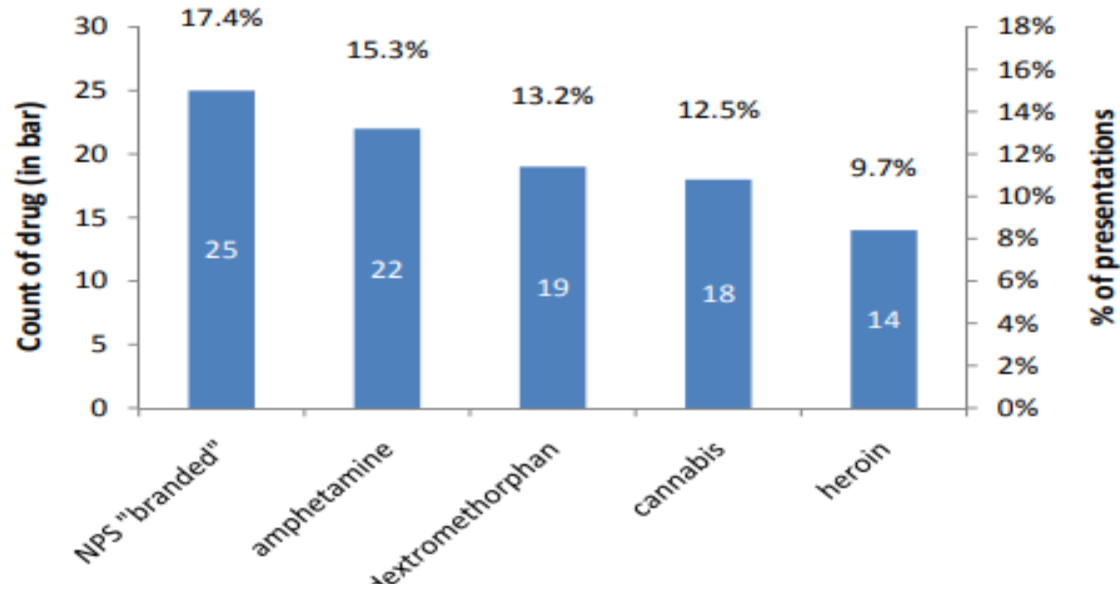

Figure 22: Most commonly reported drugs – Mallorca

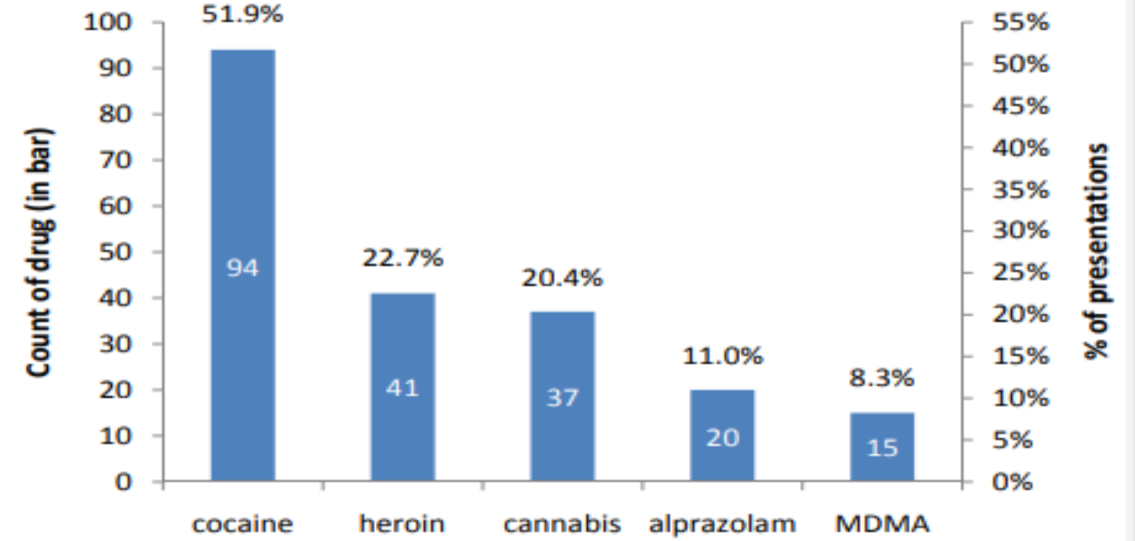

Figure 23: Most commonly reported drugs – Munich

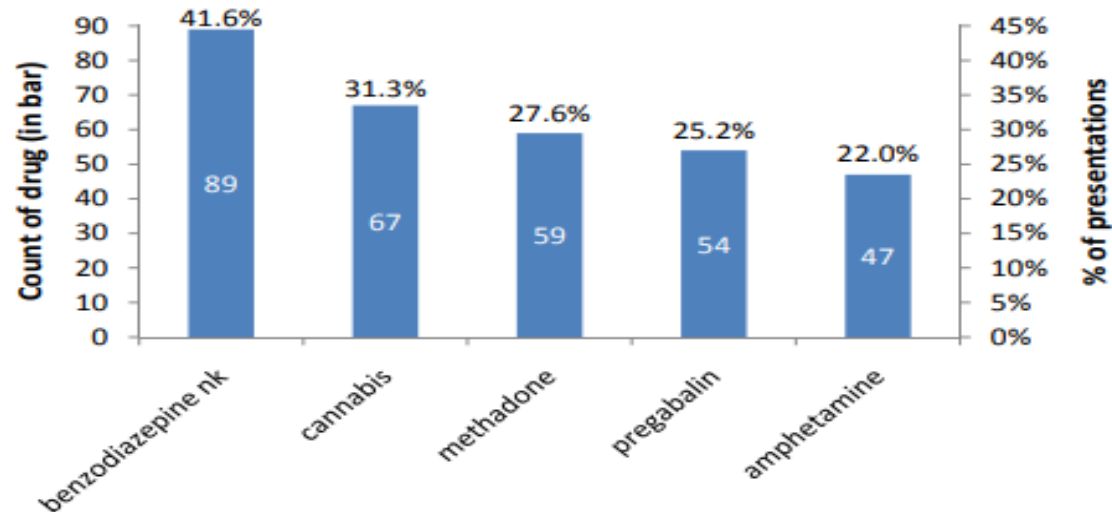
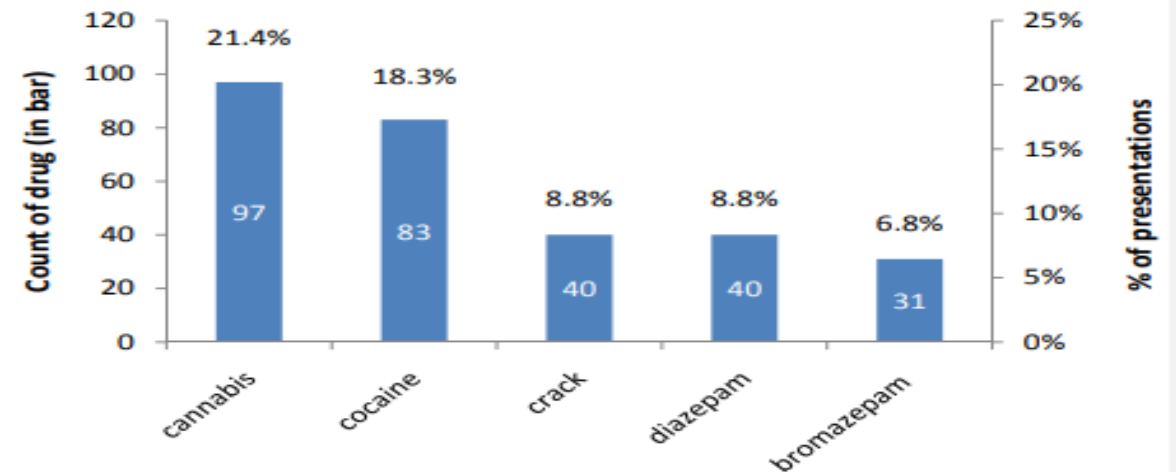

Figure 26: Most commonly reported drugs – Paris

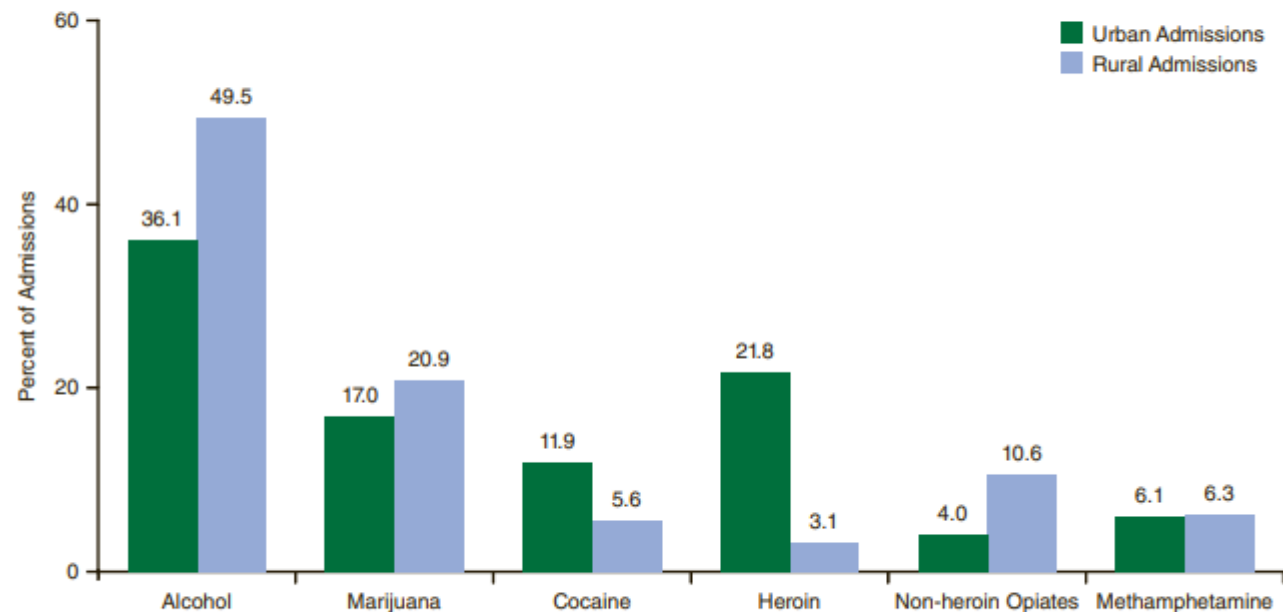

Razlika glede na prvo drogo med mestom in vasjo

July 31, 2012

TEDS REPORT: A COMPARISON OF RURAL AND URBAN SUBSTANCE ABUSE TREATMENT ADMISSIONS

Figure 1. Selected Primary Substance of Abuse among Rural and Urban Admissions Aged 12 or Older: 2009

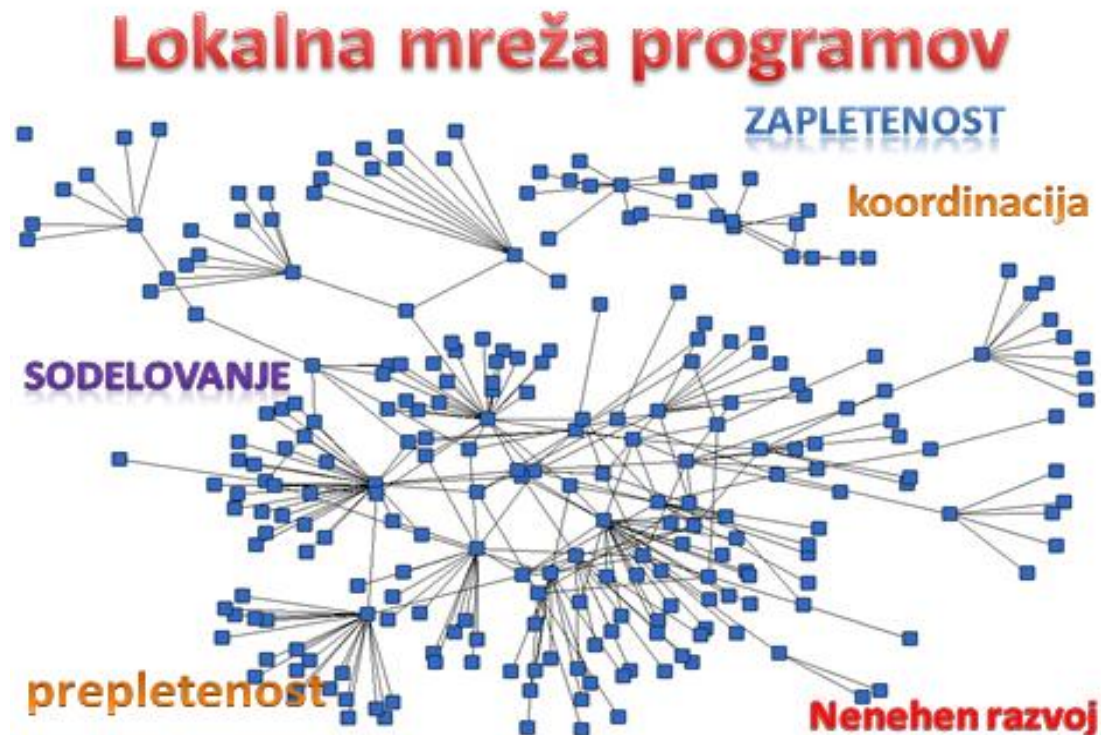

Note: Percentages may not sum to 100 percent because not all substances are presented.

Source: SAMHSA Treatment Episode Data Set (TEDS), 2009.

KAKO REŠEVATI PROBLEME ODVISNOSTI V MESTIH?

- Povezati akterje na tem področju
- Identificirati potrebe prebivalstva in uporabnikov
- Pripraviti seznam prioriternih nalog in izdelava strategije
- Vzpostavitev akcijskega programa (Kdo, kaj , kako in kdo plača), vsebovati mora vsaj:
 - Preventivne aktivnosti
 - Zdravljenje
 - Socialna obravnava
 - Zmanjševanje škode
 - Zmanjševanje kriminalitete
- Koordinacija programov
- Reči nasvidenje preteklosti in se usmeriti v prihodnost

Glavni cilji aktivnosti na tem področju

- preprečiti, da bi mladi začeli uporabljati droge;
- odložiti starost začetka uporabe drog na kasnejše obdobje;
- da preprečimo, da bi eksperimentalni uporabniki drog postali redni uporabniki;
- pomagati ljudem, ki že uporabljajo droge, da nehajo uporabljati droge;
- zmanjšati uporabo drog in škodo med ljudmi, ki že uporabljajo droge;
- zmanjšanje škode zaradi uživanja drog v skupnosti
- povečati socialno vključenost ljudi, ki uživajo droge.

Okoljski preventivni programi

- **Okoljski preventivni programi:** Namen teh programov je spreminjati okolje na kulturnem, družbenem in gospodarskem področju, v smeri, ki zagotavlja zmanjšanje tako ponudbe kot povpraševanje po drogah.
- **Med popularnimi ukrepi na tem področju so:**
 - prepoved oglaševanja tobaka,
 - prepoved prodaje alkohola po 9 uri in drugi podobni ukrepi.
 - Pomembna je zaščita šolskih okolij z vzpodbujanjem razvoja okolja, ki zmanjšuje uporabo drog med mladostniki.
 - Pomembno vlogo ima družinsko okolje in starši, saj otroci, ki preživijo več prostega časa s starši imajo manj težav z drogami in odvisnostjo.
 - Okoljska preventiva omejuje izpostavljenost k nezdravemu ali tveganemu vedenju in motivira posameznika za zdrav način življenja in manj tvegan način za uporabo drog.

Okoljski preventivni programi

- **Zakonodaje in sprejemanja pravil**, ki zaščitijo prebivalce pred negativnimi posledicami drog. Kot primer lahko navedemo prepoved **vožnje pod vplivom alkohola**.
- **Delovanje v prostoru tako**, da le ta promovira zdrav način življenja in ne promovira uporabe drog (športni objekti, promocija kolesarjenja itd...).
- **Ekonomska logika**, kjer so nezdrave aktivnosti dražje kot zdrave aktivnosti.
- **Na lokalnem nivoju se ustvarja okolje:**
 - **ki je varno za prebivalce,**
 - **uvaja določene zdrave norme in stališča**
 - **posledično se razvijejo pozitivna vedenja za ohranjanje zdravja, kjer ni mesta za droge.**

Univerzalna preventiva

- Univerzalna preventiva nagovarja vse prebivalstvene skupine, najpogosteje, tam kjer jih lahko dobijo (šole, podjetja, mediji, itd...).
- Namen je doseči med mladimi, da ne bi uporabljali droge ali pa da bi začetek njihove uporabe prenesli na kasnejša življenjska obdobja.
- Splošna znanja o drogah in posledicah uporabe drog

SELEKTIVNA PREVENTIVA

- Selektivna preventiva je namenjena **posebno ranljivim skupinam**, pri katerih obstaja večja verjetnost razvoja uporabe drog.
- Za njih se pripravljajo posebni preventivni pristopi z namenom da se jih odvrne od uporabe drog.
- Pogosto najdemo v teh skupinah problematične socialne vezi.
- Selektivna preventiva je v šolah usmerjena v mladostnike, ki so v nevarnosti da bodo izključeni iz šole.
- V šoli je tovrstna preventiva usmerjena v mladostnike, ki imajo socialne probleme in težave pri učenju.
- Posebno pozornost je potrebno posvetiti otrokom, ki so sami zapustili šolanje.

SELEKTIVNA PREVENTIVA, (družina zabava, teren)

- Selektivna preventiva je usmerjena v **družine, ki imajo težave**. Običajno se te družine ne udeležujejo splošnih preventivnih aktivnosti.
- **Pri selektivni družinski preventivi smo usmerjeni v družine ki imajo težave z:**
 - Konflikti navznoter in navzven
 - Uporabo droge v družini
 - Starši s problemi (brezposelnost)
 - Duševne motne v družini
 - Marginalizirane družine, revščina itd...
 - Problemi z prestopništvom, kriminaliteto
- **Preventiva na zabaviščih**
- **Testiranje drog s terena**

Otroci in prag revščine

- **Otroci ne morejo izbirati staršev**
- **Živeti morajo v okolju, ki jim je dano**
- **Nimajo moči pri odločanju**
- **Gredo za starši**
- **Jedo tisto, kar jim dajo starši**

Indikativna preventiva

- Namenjena je posameznikom, ki imajo večje možnosti, da bi pričeli z uporabo drog kot ostali njihovi vrstniki in postali odvisni.
- Praviloma se ta preventiva izvaja med mladimi uporabniki drog, ki so praviloma šele začeli z uporabo drog.
- Namen je preprečiti napredovanje obolenja odvisnosti;
- Te posameznike identificirajo svojci, učitelji, prijatelji.
- Včasih pridejo po pomoč tudi sami.

Programi zdravljenja

- **Zdravljenje** se lahko izvaja v različnih ambulantah in bolnišničnih ustanovah, specialističnih enotah za zdravljenje odvisnosti, v ambulantah za zdravljenje duševnih bolezni, v programih zmanjševanja škode in v zaporih.
- Večina programov zdravljenja odvisnosti v EU se izvaja na **primarnem** nivoju zdravstvenega varstva, kjer se izvaja substitucijski program za uporabnike opijatov in psihosocialna obravnava.
- Posamezni programi se izvajajo v **bolnišnicah**, posebej programi za osebe odvisne od drog z pridruženo duševno motnjo

Socialna reintegracija

- **Socialna izključenost** je ena najbolj negativnih izkušenj, ki jih doživljajo uporabniki drog dnevno. Ta izključenost je še bolj intenzivna pri uporabnikih z visoko tvegano uporabo droge in pri dolgotrajnih uporabnikih drog.
- **Brezposelnost in nizka izobrazba** je pogost pojav med uporabniki drog in veliko jih postane brezdomnih. Zato je pri teh bolnikih potrebna socialna reintegracija.
- Zato so pomembni **izobraževalni programi** za pridobitev poklica in seveda zaposlitve, v katere vstopajo postopoma.
- V EU se motivira **zaposlovalce**, da zaposlujejo uporabnike in bivše uporabnike drog, ki pri uvajanju v delo potrebujejo veliko pomoči in razumevanja. Pomembna je zagotovitev primerne bivališča.
- Ob tem pa ne smemo pozabiti na pomembnost zagotavljanja **pomoči različnih servisov, kot so zdravstveni programi, izobraževalni programi**, ki so pomembni pri socialni reintegraciji človeka

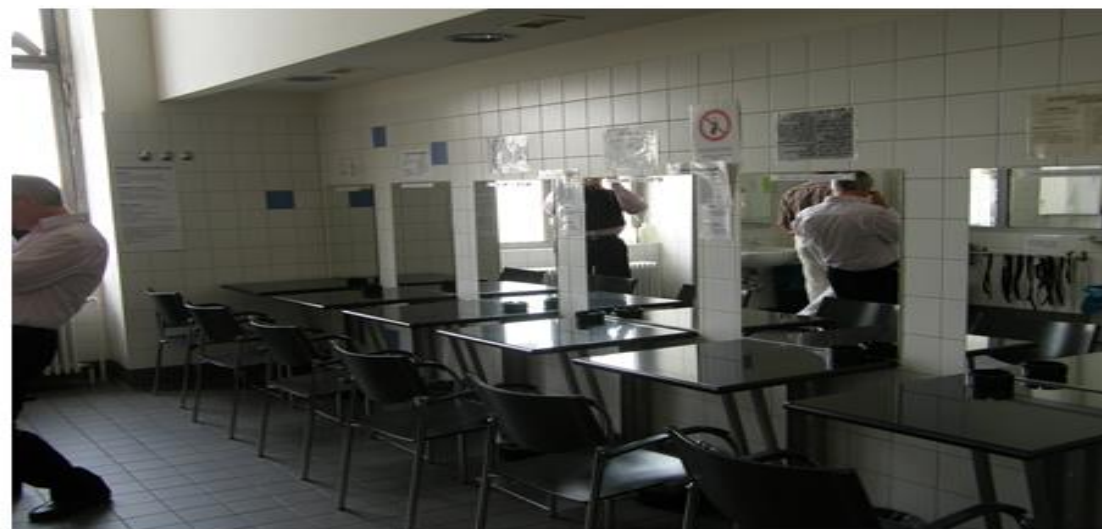
Programi zmanjševanja škode

- Z terminom **zmanjševanje škode** zaradi uporabe drog zajamemo intervencije, programe ter politike, ki si prizadevajo za zmanjševanje zdravstvenih, socialnih in gospodarskih posledic tako pri posamezniku, kot v skupnosti.
- Ključno načelo zmanjševanja škode je **razvoj pragmatičnega odgovora** na sam pojav drog in posledice uporabe drog. Vključuje takojšnjo pomoč uporabniku drog tako na zdravstvenem kot socialnem področju.
- Pri tem se izvaja substitucijske programe, programe zamenjave igel in razdeljevanje sterilnega materiala in zmanjševanja tveganja za prenos nalezljivih obolenj (HIV, hepatitis C).
- Z izvajanjem terenskega dela, promocije zdravja in izobraževanja uporabnikov drog se strokovnjaki približajo tudi uporabnikom drog, ki sicer še dolgo ne bi vstopili v programe zdravljenja.

Programi zmanjševanja škode

- S programi razdeljevanja antidota za opijatne zastrupitve – naloxona, zmanjšujemo umrljivost zaradi zastrupitve z opijati.
- Z varnimi sobami za injiciranje drog pomembno znižamo število smrti zaradi uporabe opijatov in drugih drog.
- Najnovejši sintetični opijati so od 100 – 10 000 krat močnejši od heroína, zato so programi zmanjševanja škode nujni, da bi zmanjšali število umrlih zaradi zastrupitve z opijati.

Skupnostni ukrepi, da bi zmanjšali število umrlih zaradi zastrupitve z opijati:

- **Skupnosti morajo sprejeti naslednje ukrepe, da bi zmanjšali število umrlih zaradi zastrupitve z opijati:**
- Terensko delo z uporabniki drog, vzpostavitev programov zmanjševanja škode in povečati dostopnost do programov teh programov in programov zdravljenja;
- Podpora okolja in odstranitev barier za odprtje in delovanje programov zmanjševanja škode (varne sobe).
- Opolnomočiti uporabnike drog.
- Sprejeti in podpirati ustrezne javno zdravstvene ukrepe
- Omogočanje zdravljenja odvisnim v substitucijskih programih in zmanjšati število zasvojenih ter število injicirajočih uporabnikov drog.
- Načrtno iskati osebe, ki imajo večje tveganje za predoziranje in ustrezno ukrepati.
- Povečevati znanje uporabnikov o predoziranjih in kako zmanjšati njihovo število in zmanjšati tveganja pri injiciranju drog.
- Vzpostavitev varne sobe za injiciranje drog, ki so opremljene z opremo in znanjem za izvajanje prve medicinske pomoči.
- Omogočiti predpisovanje naloxona za domov in s tem zmanjšati število smrti zaradi predoziranja z opijati

Zmanjševanje nalezljivih bolezni med uporabniki drog:

- **Brezplačen dostop do sterilnega pribora**, ki vključuje programe zmanjševanja škode, svetovanje in zdravljenje.
- **Cepljenje**: Imunizacija proti hepatitisoma A in B, tetanusu in gripi, kot tudi cepljenje proti pnevmokokom za HIV-pozitivne posameznike.
- **Zdravljenje odvisnosti od drog**: Nadomestno zdravljenje z opiodi in druge učinkovite oblike zdravljenja odvisnosti od drog.
- **Testiranje**: Redno prostovoljno in zaupno testiranje z informiranim soglasjem za HIV, HCV (HBV za necepljene) in druge okužbe, vključno testiranje za tuberkulozo, povezane z napotitvijo na zdravljenje.
- **Zdravljenje infekcijskih bolezni**: protivirusno zdravljenje za okužene z virusom HIV, HBV ali HCV TBC.
- **Promocija zdravja**: promocija zdravja, osredotočena na varnejše vedenje pri injiciranju;
- **Skrb za zdravo spolnost**, vključno z uporabo kondomov in skrb za preprečevanje spolno prenosljivih obolenj in testiranje na prisotnost teh obolenj ter zagotavljanje dostopnega zdravljenja.
- **Storitve je treba kombinirati** in zagotavljati v skladu s potrebami uporabnikov in lokalnimi pogoji zdravljenja odvisnosti in drugih obolenj.

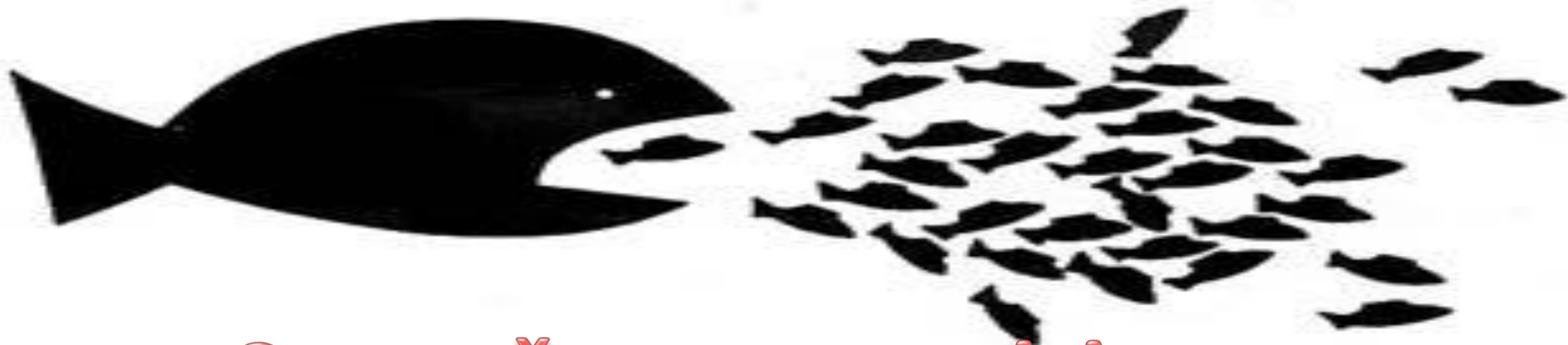
Rešitev je skupnostni pristop – zdrava mesta

- Od individualizacije **neoliberalizma** nazaj v skupnost.
- Lokalna skupnost mora tako, kot skrbi za ceste skrbeti tudi za zdravje.
- Problematika drog se med skupnostmi razlikuje - PRILAGAJANJE
- Priporočljivo je da lokalna skupnost vzpostavi skupino, ki skrbi za razvoj tega področja v lokalni skupnosti
- Ključna je povezava med programi in sodelovanje
- Potrebno je graditi sistem na potrebah ljudi in skupnosti
- Ukrepe ki ji načrtujemo in izvajamo moramo tudi evalvirati nadgrajevati
- Odgovornost za mrežo mora prevzeti skupnost.

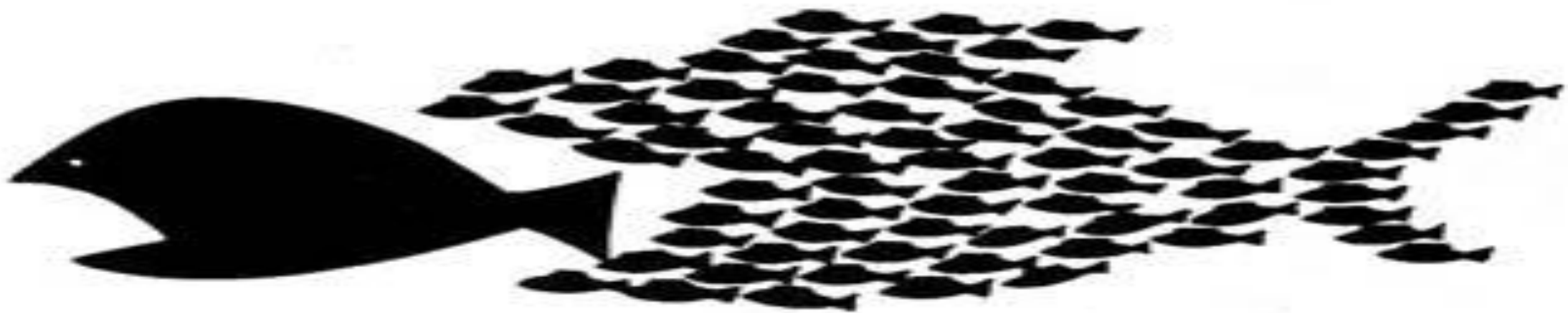

LAS – LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE

Skupaj smo močnejši

Samo če se organiziramo

Ni vedno lahko sprejemati odločitve

NE POZABITI !!!

ODVISNOST JE BOLEZEN, KI SE JO DA

PREPREČITI IN ZDRAVITI

SOCIALNA MARGINALIZACIJA

NI SPREJEMLJIVA

SKUPAJ ZMOREMO V

SKUPNOSTI

VELIKO VEČ

Milan.krek@nijz.si

**NAŠI CILJI SO VISOKI
IN
ZAHTEVNI**

**DOSEGLI JIH BOMO
ČE BOMO DELALI SKUPAJ
V SKUPNOSTI
ZA SKUPNOST**